

RAHOITUKSEN EHDOT UHKAAVAT JÄRJESTÖAUTONOMIAA, MYÖS JÄRJESTÖN OMAT RAKENTEET VOIVAT OLLA UHKA

“AUTONOMIAN YDIN on se, että järjestö määrittää itse, omassa demokraattisessa prosessissaan, strategiansa, painopisteensä ja tavat, miten se perustehtävänsä hoitaa. Yleisimmin autonomian uhkana pidetään rahoituksen ehtoja, etenkin nyt, kun siirrytään valtion budjettirahoitukseen.

Järjestöbarometrissa järjestöjohto kertoo kokevansa, että rahoitus määrittää järjestön painopisteitä. Tämä on voimakas signaali. Uhka on todellinen, kun monet järjestöt saavat lähes sata prosenttia rahoituksestaan julkiselta sektorilta. Itsenäinen päätöksenteko edellyttää myös omaa varainhankintaa. En kuitenkaan tunne tapauksia, joissa järjestö olisi muuntanut tehtävänsä rahoittajan tahdon mukaan.

Järjestön perustehtävä, missio syntyy eri väestöryhmien tarpeista. Jos sitä ei ole STEAn strategialuettelossa, pitäisi olla tilaa autonomisen järjestön ja rahoittajan dialogille. Näin varmistettaisiin, ettei järjestölle sanella tehtäviä tai painoituksia sivusta tai ylhäältä.

Jos perustehtävää ei rahoiteta, järjestöt voivat hakea projektirahoitusta ja yrittää sillä suojella perustehtävänsä hoitamista. Järjestöistä 99 prosenttia toivoo kuitenkin rahoitusta perustehtävänsä. Se vahvistaisi autonomiaa. Miksei tästä voitaisi sopia? Se ei vähentäisi tilivelvollisuutta, eikä tarkoittaisi sitä, että voidaan tehdä mitä vaan.

Tilivelvollisuus ei uhkaa autonomiaa

STEA-rahoitusmalli on lisännyt järjestöjen byrokratiaa ja sen raskautta vaikuttavuusanalyyseineen. Tämä voi sekoittaa siihen, että rahoittajan uskotaan enemmän määrittävän, mitä järjestöjen pitää tehdä.

Pidän vaikuttavuusanalyyseja järjestöille hyödyllisinä. Niillä voidaan saada järjestöt refleктоimaan sitä, onko toiminta parantanut perustehtävän hoitamista. Näin autonomiapohdinnoissa päästään syvemmälle.

Ensisijaisesti olemme tilivelvollisia niille, joita olemme luvanneet auttaa. Tämä tilivelvollisuus tulisi lisätä autonomiakeskusteluun. Ja tätähän myös rahoittaja haluaa: vaikutusta siinä ryhmässä, jonka tukemiseen rahaa on annettu. Suhteen ”kohdeyleisöön” pitää olla niin elävä, että kykenemme arvioimaan, pystymmekö sitä auttamaan, ja jos emme, pitäisikö tehtävä antaa jollekin muulle.

Korvissani särähtää, kun kuulen järjestöjen antavan äänen niille tai puhuvan niiden puolesta, joilla ääntä ei ole. Tämän sijaan järjestöjen pitää luoda tiloja ja kanavia näille ihmisille ilmaista itse näkemyksensä. Tämä on myös autonomiaa.

Järjestön autonomista päätöksentekoa voivat vääristää sen omat organisaatorakenteet, niiden hierarkkisuus. Kaikki eivät välttämättä pääse vaikuttamaan. Sisäinen demokratia legitimo

kansalaisjärjestön roolin, koska järjestöt eivät ole organisaatioita itselleen vaan organisaatioita yhteistä hyvää varten. Autonomisuus on kyvykkyyttä saavuttaa ihmiset ja kuulla heidän mielipiteensä.

Julkinen sektori voi käyttää järjestöjä välineinä

Autonomiavaarantaa myös kansalaisjärjestöjen instrumentalisointi: julkisen sektorin toimijat näkevät joissain yhteyksissä ne välineinä hoitaa joitain tehtäviä. Monissa julkisen hallinnon strategioissa määritellään järjestöille tehtäviä vaikkapa väestön resilienssin vahvistamiseksi. Resursseja ei kuitenkaan määritellä, kuten yleensä strategioissa, vaan niiden ajatellaan tulevan järjestöiltä itseltään.

Toisaalta jotkut kunnat ovat ottaneet vapaaehtoistoiminnan osaksi kunnan tehtävää. Miksi kunnan resursseja laitetta sellaiseen tehtävään, johon on valtava määrä osaajia? Toisaalta tyrkätään järjestöille tehtäviä, toisaalta päätetään, etteivät jotkut tehtävät kuulukaan niille.

Asemansa legitimoidakseen myös järjestöedustajat sanovat, että järjestöt täydentävät viranomaispalveluja. Näin ne tekevätkin, mutta aina on muistettava, että niillä on toiminnan lähtökohtana oma missionsa.

Tarvitaan järjestöjen ja julkisen sektorin dialogia. Ulkoapäin ei saa antaa tehtäviä ilman neuvottelua – eikä sovittuja tehtäviä ilman resursseja. Autonomian ja viranomaisia avustavan roolin välillä on harmaa vyöhyke, jota pitäisi selkiyttää.

Monissa järjestöissä pidetään vaikeana ottaa esille hankalia kysymyksiä tai erimielisyyttä viranomaisten, etenkin rahoittajan kanssa. Jos järjestöjohdolle syntyy vaikutelma, että se voi vaikuttaa rahoitukseen, autonomia kaventuu.

Jos järjestö ei tuo keskusteluun toiminnassa esiin nousseita vaikeita kysy-

Autonomian ja viranomaisia avustavan roolin välillä on harmaa vyöhyke, jota pitäisi selkiyttää.

myksiä, se menettää missiotaan. Myös yhteiskunta menettää, sillä järjestöjen ainutlaatuisuus tulee kansalaistoiminnassa syntyvästä osaamisesta ja tiedosta. Sen analyysi ja viestiminen päätäjille on kansalaisvelvollisuus eikä kapi-nallisuutta.

Yhteistyötä päättäjien kanssa tarvitaan, mutta niiden kanssa ei pidä olla naimisissa. Lainsäädännöllä voidaan säädellä autonomiaa, mutta käytäntö syntyy dialogissa, jossa erilaiset näemykset tulevat esiin.

Myös järjestöjen välillä on kunnioitettava jokaisen järjestön autonomiaa. On oltava järjestön oma päätös, halutaanko toimia osana jotain verkostoa, vaikkapa hyvinvointialueen kumppanina.

Demokratian puolustamista

Järjestöt ovat yksi osa vapaata autonomista kansalaisyhteiskuntaa. Sen puolustaminen on demokratian puolustamista. Autonomia ei ole meillä menossa huonompaan suuntaan, kuten vaikkapa Unkarissa. Esimerkit muualta kertovat, että muutos voi olla nopea ja yllättävä. Näitä asioita tulee pitää esillä.

Suomalaisen demokratian ydintä on se, että meillä aktiivista kansalaistoimintaa - ihmiset toimivat muutenkin kuin äänestämällä. Vakaa kansalaisyhteiskunta tarjoaa tilaa yhdistymisen ja sananvapauden toteuttamiselle. Se on yksi syy sille, että olemme maailman onnellisin kansa.”

KRISTIINA KUMPULA

pääsihteeri, Suomen Punainen Risti
punainenristi.fi